

ਇਹ ਦੌਲਤ ਆਈ ਕਿੱਥੋਂ ?

ਮਹਾਰਾਣੀ ਗਵਾਲੀਅਰ ਦਾ ਵਸੀਅਤਨਾਮਾ ਅੱਜ-ਕੱਲੁ ਅਬਥਾਰਾ ਵਿੱਚ ਚਰਚਾ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਹੈ। ਵਸੀਅਤ ਨਾਮੇ ਤੋਂ ਜਾਣਕਾਰੀ ਮਿਲੀ ਕਿ ਗਵਾਲੀਅਰ ਦਾ ਸ਼ਾਹੀ ਘਰਾਣਾ ਅਰਥਾਂ-ਖਰਬਾਂ ਦੀ ਦੌਲਤ ਦਾ ਮਾਲਕ ਹੈ।

ਮਹਿਲਾਂ ਦੀਆਂ ਕੰਪਾਂ ਇੱਟਾਂ ਦੀਆਂ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਲੱਕੜ ਦੀਆਂ ਅਲਮਾਰੀਆਂ ਦੀਆਂ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ 'ਚ ਏਨੇ ਹੋਰੇ, ਜਵਾਹਰਾਤ, ਸੋਨੇ ਦੇ ਗਹਿਣੇ, ਸੋਨੇ ਦੇ ਬਰਤਨ ਆਦਿਕ ਭਰੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹਿਸਾਬ ਲਗਾਉਣ ਲਈ ਮਹਾਰਾਣੀ ਦੇ ਅਹਿਲਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਮਹਾਰਾਣੀ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਵਿੱਚ ਪੰਜ ਸਾਲ ਦਾ ਸਮਾਂ ਲੱਗਿਆ। ਅਬਥਾਰਾਂ 'ਚ ਚਰਚਾ ਤਾਂ ਸਿਰਫ਼ ਇਸੇ ਗੱਲ ਦੀ ਆਈ ਹੈ ਕਿ ਮਹਾਰਾਣੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰੈਤਰ ਨੂੰ ਇਸ ਵਸੀਅਤਨਾਮਾ ਵਿੱਚ ਜਾਇਦਾਦ ਤੋਂ ਵਾਂਝਿਆਂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਮਹਾਰਾਣੀ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਧੀਆਂ ਨੂੰ, ਕਿਸੇ ਜੈਨ ਨੂੰ, ਕਿਸੇ ਅਹਿਲਕਾਰ ਨੂੰ ਕੁੱਝ-ਕੁੱਝ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਟਰੱਸਟ ਬਣਾਏ ਹਨ, ਪਰ ਇਹ ਸਵਾਲ ਪੁੱਛਿਆ ਜਾਣਾ ਬਣਦਾ ਹੈ ਕਿ ਏਨੋਂ ਦੌਲਤ ਆਈ ਕਿੱਥੋਂ? ਇਹ ਸਵਾਲ ਕੋਈ ਹੋਰ ਪੁੱਛੋ ਜਾਂ ਨਾ ਪੁੱਛੋ, ਪਰ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਪੁੱਛਣਾ ਬਣਦਾ ਹੈ ਕਿ ਏਨੋਂ ਦੌਲਤ ਆਈ ਕਿੱਥੋਂ? ਇਹ ਸਵਾਲ ਕੋਈ ਹੋਰ ਪੁੱਛੋ ਜਾਂ ਨਾ ਪੁੱਛੋ, ਪਰ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਪੁੱਛਣਾ ਬਣਦਾ ਹੈ ਕਿ ਏਨੋਂ ਦੌਲਤ ਆਈ ਕਿੱਥੋਂ? ਇਹ ਸਵਾਲ ਕੋਈ ਹੋਰ ਪੁੱਛੋ ਜਾਂ ਨਾ ਪੁੱਛੋ, ਪਰ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਪੁੱਛਣਾ ਬਣਦਾ ਹੈ ਕਿ ਏਨੋਂ ਦੌਲਤ ਆਈ ਕਿੱਥੋਂ? ਇਹ ਸਵਾਲ ਕੋਈ ਹੋਰ ਪੁੱਛੋ ਜਾਂ ਨਾ ਪੁੱਛੋ, ਪਰ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਪੁੱਛਣਾ ਬਣਦਾ ਹੈ ਕਿ ਏਨੋਂ ਦੌਲਤ ਆਈ ਕਿੱਥੋਂ? ਇਹ ਸਵਾਲ ਕੋਈ ਹੋਰ ਪੁੱਛੋ ਜਾਂ ਨਾ ਪੁੱਛੋ, ਪਰ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਪੁੱਛਣਾ ਬਣਦਾ ਹੈ ਕਿ ਏਨੋਂ ਦੌਲਤ ਆਈ ਕਿੱਥੋਂ?

ਆਜਾਦ ਹਿੰਦੇਸਤਾਨ ਦੀ ਸਾਰਿਆਂ ਨਾਲੋਂ ਢੱਡੀ ਤ੍ਰਾਸਦੀ ਹੀ ਇਹੋ ਹੈ ਕਿ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਹਾਕਮਾਂ ਨੇ ਇਸ ਲੁੱਟ-ਖਸੁੱਟ ਦੀ ਦੌਲਤ ਨੂੰ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਭਲਾਈ ਲਈ, ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਹਿੱਤ ਲਈ ਜ਼ਬਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ, ਸਗੋਂ ਗਵਾਲੀਅਰ ਰਿਆਸਤ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਮਿਹਨਤ ਦੀ ਪੁਸ਼ਤ ਦਰ ਪੁਸ਼ਤ ਲੁੱਟ ਤੋਂ ਹੀ ਆਈ ਹੈ।

ਦਾ ਵਸੀਅਤਨਾਮਾ ਲੇਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਦੌਲਤ ਆਈ ਕਿੱਥੋਂ?

ਕਹਿਣ ਨੂੰ ਤਾਂ ਸਾਡਾ ਦੇਸ਼ ਜਮ੍ਹਾਗੀਅਤ ਦਾ ਦੇਸ਼ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਵੇਟ ਦਾ ਬਗਬਰ ਦਾ ਹੱਕ ਸਾਰੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਪਰ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਦੀ ਸਰਦਾਰੀ ਅਤੇ ਪੇਸ਼

ਦੀ ਜਕੜ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਵਰਤਾਰੇ 'ਤੇ ਕਾਇਮ ਹੈ। ਚੋਣਾ ਹੀ ਪੇਸ਼ ਦੇ ਸਿਰ 'ਤੇ ਲੜੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਲੱਖਾਂ ਉਹੀ ਖਰਚ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੋ ਅਮੀਰ ਹੋਵੇ, ਦੌਲਤਾਂ-ਜਾਇਦਾਦਾਂ ਦਾ ਮਾਲੰਕ ਹੋਵੇ। ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਉਹ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲੁੱਟ-ਖਸੁੱਟ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਪ੍ਰਭਾਵ ਇਹੀ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਹ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਬਾਦਲ ਸਾਹਿਬ ਅਤੇ ਉਹਦਾ ਟੱਬਰ ਅੱਜ-ਕੱਲੁ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਸੇਵਾ ਬਿਲਕੁਲ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ।

ਖੈਰ ਗੱਲ ਗਵਾਲੀਅਰ ਦੀ ਮਹਾਰਾਣੀ ਦੀ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਰਾਜਿਆਂ-ਮਹਾਰਾਜਿਆਂ ਦਾ ਇਹ ਦਸਤੂਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਆਪਣੀ ਰਾਜਪਾਨੀ ਨੂੰ ਸੋਹਟਾ ਅਤੇ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਬਣਾਓ। ਮਹਿਲ ਬਣਾਓ, ਬਾਗ ਬਣਾਓ, ਬਾਰਾਂ ਦਰੀਆਂ ਬਣਾਓ, ਘੜੜੇ-ਦੋੜੇ ਦੇ ਮੇਦਾਨ ਕਾਇਮ ਕਰੋ, ਅਜਾਇਬ ਘਰ ਬਣਾਓ, ਪੇਂਟਿੰਗਾਂ ਦੀਆਂ ਕਲਾ ਗੈਲਰੀਆਂ ਬਣਾਓ, ਪਰ ਬਾਕੀ ਸਾਰੀ ਰਿਆਸਤ ਨੂੰ ਹਰ ਕਿਸੇ ਦੀ ਸਹੂਲਤ ਤੋਂ ਵਾਂਝਿਆ ਰੱਖੋ। ਪਰਜਾ ਨੂੰ ਗਰੀਬ ਰੱਖੋ। ਤਰਸ ਦਾ ਪਾਤਰ ਬਣਾਓ। ਕਦੀ-ਕਦੀ ਸਖੀ ਰਾਜਿਆਂ-ਮਹਾਰਾਜਿਆਂ ਵਾਲਾ ਨਾਟਕ ਕਰੋ। ਕਿਸੇ ਗਰੀਬ ਬੁੱਢੀ ਮਾਈ ਦੇ ਸਿਰ ਦਾ ਭਾਰ ਹੋਲਾ ਕਰੋ ਭਾਵੇਂ ਮਾਈ ਦੀਆਂ ਧੀਆਂ, ਨੂੰ ਹੀ ਨੂੰ ਹਰਜਾਂ ਦਾ ਸਿੰਗਾਰ ਹੀ ਬਣਾਓ, ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਮੁੜਰੇ ਕਰਵਾਓ। ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕ ਰਾਜਿਆਂ-ਮਹਾਰਾਜਿਆਂ ਦੇ ਇਸ ਦਸਤੂਰ ਨੂੰ ਭੁੱਲੇ ਨਹੀਂ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਸਭ ਕੁੱਝ ਕੱਲੁ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ। ਸਵਾਲ ਘੜੀ ਮੜੀ ਇਹੋ ਹੀ ਉੱਠੇਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਦੌਲਤ ਆਈ ਕਿੱਥੋਂ ਹੈ? ਆਜਾਦੀ ਦੇ ਮੁੱਢਲੇ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਸਾਡੇ ਲੇਖਕਾਂ ਅਦੀਬਾਂ ਨੇ, ਸ਼ਾਇਰਾਂ ਨੇ ਇਹ

ਸਵਾਲ ਪੁੱਛਿਆ ਅਤੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਚੰਡਨਾ ਨੂੰ ਤੌਖਣ ਕੀਤਾ। ਸਾਹਿਰ ਰੁਧਿਆਟਾਵਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਨਜ਼ਮ 'ਤਾਜ ਮਹਿਲ' ਇਸਦੀ ਮਿਸਾਲ ਹੈ। ਨਜ਼ਮ ਸਾਗਰੀ ਇਸੇ ਮੁੱਦੇ ਨੂੰ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਉਠਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਤਾਜ ਮਹਿਲ, ਇਹ ਮਹਿਲ-ਮੁਨਾਫੇ ਸਾਰੇ ਗਰੀਬਾਂ ਦੀ ਮਿਹਨਤ ਨੂੰ ਹੀ ਲੁੱਟਕੇ ਬਣਾਏ ਹੋਏ ਹਨ। ਇਹ ਮੁਕੰਮਲ ਤੌਰ 'ਤੇ ਲੁੱਟ-ਖਸੁੱਟ ਦੇ ਪੀਤਕ ਹਨ। ਆਪਣੀ ਮਹਿਬੂਬਾ ਨੂੰ ਸੰਖੇਪਨ ਹੋ ਕੇ ਬਾਇਤ ਕਹਿਦਾ ਹੈ :

'ਤਾਜ ਤੌਰੇ ਲੀਏ ਇੱਕ ਮਜ਼ਾਹਰੇ
ਉਲੜਤ ਹੀ ਸਹੀ
ਤੁਝਕੇ ਇਸ ਵਾਦੀਏ-ਚੰਗ ਸੇ
ਅਕੀਦਤ ਹੀ ਸਹੀ
ਮੇਰੀ ਮਹਿਬੂਬ !

ਕਹੀਂ ਅੰਤ ਮਿਲਾ ਕਰ ਮੁੱਝ ਸੇ !
.....

ਅਨਗਿਤਤ ਲੋਗੋਂ ਨੇ
ਦੁਨੀਆ ਮੈਂ ਮੁਹੱਬਤ ਕੀ ਹੈ,
ਕੌਣ ਕਹਿਤਾ ਹੈ ਕਿ
ਸਾਦਿਕ ਨਾ ਥੇ ਉਨ੍ਹਕੇ ਜ਼ਬਦੇ ?
ਲੇਕਿਨ ਉਨ੍ਹਕੇ ਲੀਏ
ਤਬਹੀਰ ਦਾ ਸਾਮਾਨ ਨਹੀਂ
ਕਿਉਂਕਿ ਵੇਹ ਲੋਕ
ਆਪਣੀ ਹੀ ਤਰਹ ਮੁਡਲਿਸ ਥੇ।

ਸਾਹਿਰ ਨੇ ਅਖੀਰ ਵਿੱਚ ਉਹ ਸੋਅਰੂਪ ਲਿਖਿਆ ਜੇ ਰਹਿਦੀ ਦੁਨੀਆ ਤੱਕ ਸ਼ਾਇਰੀ ਦੀ ਬਾਣ ਹੋਵੇਗਾ :

ਪੇਹ ਚਮਨਜ਼ਾਰ,
ਪੇਹ ਜਮਨਾ ਕਾ ਕਿਨਾਰਾ
ਪੇਹ ਮਹਿਲ,
ਪੇਹ ਮੁੱਨਕਸ਼ ਦਰੇ ਦੀਵਾਰ,
ਪੇਹ ਮਹਿਰਾਜ, ਬੇਹ ਤਾਕ।
ਇੱਕ ਸ਼ਹਿਨਸ਼ਾਹ ਨੇ
ਦੌਲਤ ਦਾ ਸਹਾਰਾ ਲੇਕਰ,
ਹਮ ਗਰੀਬੋਂ ਕੀ ਮੁਹੱਬਤ ਦਾ
ਉੜਾਇਆ ਹੈ ਮਜ਼ਾਕ।
ਮੇਰੀ ਮਹਿਬੂਬ ! ਕਹੀਂ
ਅੰਤ ਮਿਲਾ ਕਰ ਮੁੱਝ ਸੇ !

ਸਮਾਜ ਬਾਬਾਰੀ ਦੇ ਆਪਣੇ ਲਕ਼ਸ਼ ਨੂੰ
ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਸਾਡੇ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ
ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਸਵਾਲ ਪੁੱਛਣ ਦੀ ਸੂਝ ਆਏ-ਆਖਿਰ
ਇਹ ਦੌਲਤ ਆਈ ਕਿੱਥੋਂ ? ਇਹਦਾ ਜਵਾਬ ਹੀ
ਬਾਬਗਰੀ ਦੇ ਸਮਾਜ ਦੀ ਜ਼ਾਮਨੀ ਹੈ।